

Epistula canonica

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΚΑΝΟΝΕΣ ΦΕΡΟΜΕΝΟΙ ΕΝ ΤΩ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΩ

Περὶ τῶν μετὰ πολλὰς βασάνους ἀρνη-σαμένων τὸν Χριστόν.

Ἐπεὶ τοίνυν τέταρτον ἤδη πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμὸν, αὐτάρκως ἔχει τοῖς μὲν προσενηχθεῖσι καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνηκέστους ὑπομεμενηκόσι καὶ ἀφορήτους μάστιγας καὶ πολλὰς ἐτέρας δεινὰς ἀνάγκας, ὕστερον δὲ προδεδομένοις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν διὰ τὴν παρακολουθήσασαν μεγίστην πτώσιν, ὅμως διὰ τὸ πολλὰ αὐτοὺς ἠθληκέναι καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμαχέσθαι, οὐ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ἐν τούτῳ ἐληλύθασιν, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἐπειδὴ καὶ «στίγματα τοῦ Ἰησοῦ» ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν ἑαυτῶν, καὶ ἤδη τινὲς τρίτον ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες, προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς προσελεύσεως καθ' ὑπόμνησιν ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς καίπερ νηστεύσας ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αὐτοὶ κατὰ περισσὸν διαγυμνασθέντες, εὐτονώτερόν τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχάς, τοῦ λοιποῦ καταμελετῶντες τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτόν, ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ· «Ὑπαγε σατανᾶ, γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν θεὸν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις».

2 Περὶ τῶν μετὰ τὸ φυλακισθῆναι μόνον ἀρνησαμένων.

Τοῖς δὲ μετὰ τὸ φυλακισθῆναι μόνον καὶ ὑπομεμενηκέναι τὰς ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὡσάν ἐν πολιορκίᾳ θλίψεις τε καὶ δυσωδίας, ὕστερον δὲ χωρὶς πολέμου βασάνων γενομένοις αἰχμαλώτοις, κατὰ πολλὴν πτωχείαν δυνάμεως καὶ κατὰ τινα τυφλότητα τεθραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτὸς πρὸς τῷ ἐτέρῳ χρόνῳ, ἐπεὶ ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος θλιβῆναι, εἰ καὶ ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ τῆς παρὰ τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως, ἅπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι, ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· «Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρῦσαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦσαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως».

3 Περὶ τῶν μηδὲ φυλακισθέντων.

Τοῖς δὲ μηδὲ μὴδὲν τι τοιοῦτο πεπονθόσι, μηδὲ ἐνδειξαμένοις καρπὸν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασιν πρὸς τὴν κακίαν, προδεδομένοις ὑπὸ δειλίας καὶ φόβου, νῦν δὲ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἀρμόζον τὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολὴν παραθέσθαι, ὡς ὁ κύριος λέγει· «Συκὴν εἶχε τις πεφτυεμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ καὶ ἦλθε ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὔρεν· εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἴδου τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὕρισκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω τὰ περὶ αὐτήν καὶ βάλω κόπρια· κὰν μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μὴ γε εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν». Ἦν πρό

ὄφθαλμῶν λαβόντες, ἐνδειξάμενοί τε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσοῦτου χρόνου, μᾶλλον ὠφελήθουνται.

4 Περὶ τῶν μὴ μετανοούντων.

Τοῖς γὰρ παντάπασιν ἀπεγνωσμένοις καὶ ἀμετανοήτοις, «δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κεκτημένοις καὶ ποικίλματα παρδάλεως», λεχθήσεται τὸ τῆς ἐτέρας συκῆς· «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, διὸ καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται». Ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον· «Διεστραμμένον οὐ δυνηθήσεται ἐπικοσμηθῆναι καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι». Εἰ μὴ γὰρ πρότερον τὸ διεστραμμένον διορθωθῆ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἐπικοσμηθῆναι, καὶ εἰ μὴ πρότερον τὸ ὑστέρημα ἀναπληρωθῆ, ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὸ ἀριθμηθῆναι. Ὅθεν καὶ ἐπὶ τέλους συμβήσεται αὐτοῖς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· «Καὶ ὄψονται γάρ, φησί, τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί· ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσεται καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάσης σαρκί». Ἐπεὶ καὶ ὡς προλέλεκται ὑπ' αὐτοῦ. «Οἱ δὲ ἄδικοι κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται· οὐκ ἔστι χεῖρ ἐν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ θεός».

5 Περὶ τῶν καθυποκριναμένων.

Τοῖς δὲ καθυποκριναμένοις κατὰ τὸν ἐπιληπτεισάμενον Δαυΐδ, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπίληπτον, καὶ μὴ γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τὰ πρὸς ἄρνησιν, ἀλλὰ διαπαίξασιν κατὰ πολλὴν στενοχωρίαν ὡσάν παιδία βουλευτικὰ ἔμφρονα ἐν παιδίῳ ἀφροσι τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, ἥτοι ὡς διελθόντες βωμούς, ἥτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἥτοι ὡς ἀνθ' ἑαυτῶν βαλόντες ἐθνικούς, εἰ καὶ τισιν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογητῶν, ὡς ἤκουσα, ἐπεὶ μάλιστα κατὰ πολλὴν εὐλάβειαν ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, ἐπεὶ τοίνυν ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνοία τοῦτο πράξαντας, ὅμως ἐξάμημος αὐτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς· οὕτω γὰρ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ ὠφελήθουνται, καταμελετῶντες τὸ προφητικὸν ῥητὸν καὶ λέγοντες· «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής ἄγγελος». Ὅπερ, ὡς ἴστε, ἐν τῷ ἔκτῳ μηνὶ τῆς συλλήψεως τοῦ ἐτέρου παιδίου, τοῦ προκηρύξαντος πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, συνελήφθη καὶ αὐτὸ κηρῶσαι μετάνοιαν· καὶ γὰρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυσόντων οὐ μόνον περὶ μετανοίας, ἀλλὰ καὶ περὶ βασιλείας οὐρανῶν, ἥτις καθὼς μεμαθήκαμεν «ἐντὸς ἡμῶν ἐστι», «τῷ ἐγγὺς ἡμῶν εἶναι τὸ ῥῆμα ὃ πιστεύομεν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν». Περὶ ἧς καὶ αὐτοὶ ὑπομνησθέντες μαθήσονται «ὁμολογεῖν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν, ὅτι κύριος Ἰησοῦς, πιστεύοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν», ἅτε δὴ ἀκούοντες ὅτι «καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν». 6 Περὶ δούλων ἀναγκασθέντων ὑπὸ τῶν οἰκείων δεσποτῶν ὑπὲρ αὐτῶν θῆσαι. Τοῖς δὲ δούλους χριστιανούς ἀνθ' ἑαυτῶν ὑποβεβληκόσιν, οἱ μὲν δοῦλοι ὡσάν ὑποχείριοι ὄντες καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες καὶ ὀλισθήσαντες, ἐν ἐνιαυτῷ τὰ τῆς μετανοίας ἔργα δεῖξωσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ ὡς δοῦλοι Χριστοῦ «ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ» καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν, ἀκούοντες μέλιστα, ὅτι «ἕκαστος ἐάν τι ποιῆσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος».

7 Περὶ τῶν τὰς ἰδίας δούλας ἀνθ' ἑαυτῶν ἀναγκασάντων θῆσαι.

Οἱ δὲ ἐλεύθεροι ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκρινάμενοι καὶ ὡς καταναγκάσαντες τοὺς «ὀμοδούλους» θῦσαι, ἄτε δὴ παρακούσαντες τοῦ ἀποστόλου, τὰ αὐτὰ θέλοντος ποιεῖν τοὺς δεσπότης τοῖς δούλοις, ἀνιέντας τὴν ἀπειλήν· «εἰδότες, φησὶν, ὅτι καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν». Εἰ δὲ ἓνα κύριον ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεὶ καὶ «πάντα καὶ ἐν πᾶσιν ἐστιν ὁ Χριστός, ἐν τε βαρβάρους καὶ Σκύθαις, δούλοις καὶ ἐλευθέροις», σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὁ κατειργάσαντο, θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν σῶσαι, οἱ τοὺς συνδούλους ἡμῶν ἐλκύσαντες ἐπὶ εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καὶ αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ «τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητά ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες», ὡς πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει. 8 Περὶ τῶν παραδοθέντων καὶ ἐκπεπτωκότων, εἶθ' οὕτως τε αὐτοῖς προσελθοῦσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀγωνισαμένοις. Τοῖς δὲ παραδεδομένοις καὶ ἐκπεπτωκόσι, τοῖς τε ἑαυτοῖς προσεληλυθόσι εἰς τὸν ἀγῶνα, ὁμολογοῦσιν εἶναι χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετὰ βασάνων, εὐλογόν ἐστιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπισχύειν καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἐν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου· ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνισάμενοι καταξιώθωσι καὶ αὐτοὶ «τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως»· καὶ γὰρ «ἐπτάκις, φησί, πεσεῖται ὁ δίκαιος καὶ ἀναστήσεται»· ὅπερ εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκεσαν, τελειοτάτην καὶ ὀλοκάρδιον μετάνοιαν ἐνεδείξαντο.

9 Περὶ τῶν ἀθαιρέτως ἑαυτοῖς εἰσπηδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα.

Καὶ τοῖς δὲ ὡσὰν ἐξ ὕπνου ἑαυτοῖς παραπηδῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὠδίνοντα καὶ μέλλοντα ἐλκύσαι, ἑαυτοῖς δὲ πειρασμὸν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καὶ πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δὲ καὶ «τοῖς ἀδελφοῖς προσεκαίοντες ἄνθρακα ἀμαρτωλῶν», καὶ αὐτοῖς κοινωνητέον, ἄτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ παρερχομένοις εἰς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, διδάσκοντος «προσεύχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν», καὶ πάλιν ἐν εὐχῇ λέγει τῷ πατρί· «Καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ἴσως δὲ καὶ ἀγνοοῦσι τὰς πολλάκις γινομένας ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκοδεσπότη καὶ διδασκάλου ἡμῶν ἀπὸ τῶν θελώντων ἐπιβουλεύειν, καὶ ὅτι ἔσθ' ὅτε «οὐδὲ παρρησίᾳ περιεπάτει» δι' αὐτούς, καὶ ὅτι καὶ ὅτε ὁ καιρὸς τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἑαυτὸν παρέδωκεν, ἀλλ' ἐδέξατο ἕως ἠλθον ἐπ' αὐτὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων· «Λέγει γοῦν πρὸς αὐτούς· Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με»· οἱ καὶ «παρέδωκαν αὐτόν, φησί, Πιλάτῳ». Καθ' ὁμοιότητα γοῦν αὐτοῦ καὶ οἱ κατὰ σκοπὸν αὐτοῦ βαίνοντες πεπόνθασι, μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι' ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περὶ τῶν διωγμῶν, λέγει· «Προσέχετε ἑαυτοῖς, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς». «Παραδώσουσι» δὲ εἶπεν, ἀλλ' οὐχὶ ἑαυτοὺς παραδώσετε· καὶ «ἐπὶ ἡγεμόνας δέ, φησί, καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διὰ τὸ ὄνομά μου», ἀλλ' οὐχί, ἑαυτοὺς ἄξετε. Ἐπεὶ καὶ μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπὸ τόπων εἰς τόπους διωκομένους διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς πάλιν ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος· «Καὶ ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν»· οὐ γὰρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς τοῦ διαβόλου ὑπασπιστὰς καὶ δορυφόρους, ὅπως μὴ καὶ πλειόνων θανάτων αἴτιοι αὐτοῖς γινώμεθα, ὡσὰν καταναγκάζοντες αὐτοὺς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καὶ τελεσιουργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα, ἀλλὰ ἐκδέχεσθαι καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς, «γρηγορεῖν τε καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν». Οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ' ἴχνος αὐτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος, ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπασθεὶς ὑπὸ τῶν παρανόμων καὶ ἀχθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, ἐδοξάσθη παρακαλῶν καὶ λέγων· «Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν

ταύτην». Ούτως Ἰάκωβος δεύτερος, συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρα τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη· Ούτως ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, πολλάκις συλληφθεὶς καὶ φυλακισθεὶς καὶ ἀτιμασθεὶς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη. Ὁμοίως καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος πλεονάκις παραδοθεὶς καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας, πολλά τε ἀθλήσας καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρα τὴν κεφαλὴν ἀπεκείρατο· ὃς ἐν οἷς ἐκαυχῆσατο κατέλεξεν, ὅτι καὶ ἐν Δαμασκῷ σπυρίδι ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους νυκτὸς καὶ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν πιάσαι. Τὸ γὰρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς ἐν πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἀδελφούς «ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει», καὶ τοῦτο ἔλεγον, «ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ»· ἐζήτουν γὰρ «οὐ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι». Καὶ ἦν πολλά λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα πρὸς τὸ κατὰ λόγον πράσσειν, εἰ μὴ, ὡς λέγει ὁ ἀπόστολος, «ἐπιλείποι δ' ἂν ἡμᾶς διηγουμένους ὁ χρόνος». 10 Περὶ κληρικῶν. Ὅθεν οὐκ ἔστιν εὐλογον οὐδὲ τοὺς ἀπὸ κλήρου αὐτομολήσαντας, ἐκπεπτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἅτε δὴ καταλείψαντας τὸ ποίμνιον τοῦ κυρίου καὶ μωμησαμένους ἑαυτούς, ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων πεποίηκε. Καὶ γὰρ ὁ πολλοὺς διωγμοὺς ἐξαντλήσας, πολλά τε ἄθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος, ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκῶς τε ὅτι «κάλλιον ἐστὶν ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι», ἐπιφέρει καὶ λέγει· «Τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς»· «σκοπῶν γὰρ οὐ τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν», ἀναγκαιότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἠγήσατο τὸ παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· ὃς καὶ «τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τύπον γινόμενον τῶν πιστῶν». Ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπιδικαζόμενοι τῆς λειτουργίας ἐκπεπτωκότες καὶ ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι· πῶς γὰρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὐχρηστοὶ εἶναι ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ; Ἔως μὲν οὖν ἄπταιστοὶ ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει· ὅτε δὲ ἔπταισαν, ὡσὰν περπερυσάμενοι καὶ ἑαυτοὺς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν. Διὸ φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν ταπεινοφροσύνῃ πῶς ἐκτελέσωσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρὸς ἀμφοτέρα γινομένη, καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιδρασσομένοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, καὶ ἵνα μὴ τινες ἐκπεσόντες προφασίσωνται ὡσὰν διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκλελυμένοι. Οἵτινες πλέον ἀπάντων αἰσχύνῃ καὶ ὄνειδος ἔξουσι, κατ' ἐκείνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύσαντα ἐκτελέσαι· «Ἄρξονται γὰρ, φησί, πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτόν, λέγοντες· οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον τέθεικε καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἐκτελέσαι».

11 Περὶ τῶν αὐθαιρέτως εἰσελθόντων εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ μετὰ πολλὰς βασάνους ἀρνησαμένων.

Οἱ γὰρ πρῶτοι παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ, περιστῶτες εἰς τὸ δικαστήριον καὶ θεωροῦντες τοὺς ἀγίους μάρτυρας σπεύδοντας «ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως», ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι, ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο, πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενοι, ἐμβλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσθθεν καὶ ἐνηχούμενοι καταπολεμῆσαι τὸν ὑπε-ραιομένοιο καὶ ἀντικείμενοιο, ἔσπευ-δον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ καὶ «δοκῇ παρ' αὐτῷ φρόνιμος εἶναι», ἐφ' οἷς κατὰ πανουργίαν ἔδοξεν ἠττᾶν, εἰ καὶ ἐλάνθανεν ἑαυτὸν νικώμενοιο ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούντων τὰς τῶν ξυ-στήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τὴν τε ὀξύτητα τῆς μαχαίρας καὶ τὰς καταφλέξεις τοῦ πυρὸς καὶ τὰς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις. Καὶ τοῖς κατὰ πίστιν ὑπεξιοῦσιν εὐχὰς καὶ δεήσεις γίνεσθαι, ἥτοι

ὑπὲρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρη-θέντων καὶ προδομένων ὑπὸ λιμοῦ καὶ δίψους, ἦτοι ὑπὲρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διὰ ξυστήρων καὶ μαστίγων, ὕστερον δὲ ἠττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἄξιόν ἐστιν ἐπινεῦσαι. Συμπάσχειν γὰρ καὶ συναλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις καὶ στενάζουσιν ὑπὲρ τῶν ἐν τῷ ἀγῶνι ἠττηθέντων ὑπὸ τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἦτοι ὑπὲρ γονέων ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων, οὐδένα οὐδὲν καταβλάπτει· ἴσμεν γὰρ καὶ δι' ἐτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπὶ τε ἀφέσει ἀμαρτιῶν καὶ ὑγείᾳ σώματος καὶ ἀναστά-σει νεκρῶν. Μερνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων, ὧν προὔπήνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν τανταλισμῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μετα-γνόντων αὐτῶν καὶ ἀποδυρομένων τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν ἐν ἀτονία καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καὶ μεμαρτυρημέ-νων εὐπολιτεῦτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμ-παρακαλοῦμεν ὑπὲρ ἰλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων, διὰ τοῦ γινομένου ὑπὲρ ἡμῶν παρακλή-του πρὸς τὸν πατέρα, ἰλασκομέ-νου ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν· «Καὶ ἐάν τις γάρ φησιν ἀμάρτη, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστιν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν».

12 Περὶ τῶν δεδωκότων ἀργύρια.

Τοῖς γὰρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς τὸ παντάπασι γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν· ζημίαν γὰρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπή-νεγκαν, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἐαυτῶν ζημιωθῶσιν ἢ ἀπολέσωσιν· ὅπερ ἄλ-λοι κατὰ αἰσχοκέρδειαν οὐ πεποιήκασιν, καίτοι γε τοῦ κυρίου λέγοντος· «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ἢ ἀπολέσῃ;» καὶ ὅτι· «Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ». Ἐφάνησαν γὰρ παρ' ἐκείνους τῷ θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες καὶ κατα-φρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· «Λύτρον ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος». Ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς Πρά-ξεσι τῶν ἀποστόλων ἀνέγνωμεν, τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σιλᾶ ἐν Θεσσαλονίκη ἐπὶ τοὺς πο-λιτάρχας μετὰ πλησμονῆς ἀπολυ-θέντας· μετὰ γὰρ τὸ καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα καὶ ταραῖαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολι-τάρχας, «λαβόντες, φησί, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς· οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐ-θέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σιλᾶν εἰς Βέ-ροϊαν».

13 Περὶ τῶν φυγόντων.

Ὅθεν οὐδὲ τοῖς καταλείψασιν πάντα διὰ τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν, ὡς ἂν ἐτέρων δι' αὐτοὺς κατασχεθέν-των· καὶ γὰρ ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἀντὶ Παύλου πάλιν συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον καὶ Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου, οὗ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστή-σαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέ-βειαν ἢ στάσις ἦν γινομένη, «οὐκ εἶων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησίν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τινες τῶν ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἐαυτὸν εἰς τὸ θέατρον». Εἰ δὲ ἐπιμένοινεν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι τῷ λέ-γοντι· «Σῶζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω», ὑπομνησθήτωσαν, καὶ τοῦ προκρίτου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἤδη εἰς τὴν φυλακὴν καὶ παρα-δοθέντος τέτταρσι τετραδίοις στρα-τιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν· οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος καὶ ῥυσθέντος ἐκ χει-ρὸς τοῦ φονώδους Ἡρώδου καὶ πά-σης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου, «γενομένης, φησίν, ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγέ-νετο· Ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτόν καὶ μὴ εὐρών, ἀνακρίνας τοὺς φύ-λακας, ἐκέλευσεν

ἀπαχθῆναι» δι' οὐς οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσ-άπτεται, ἐξῆν γὰρ καὶ αὐτοὺς ἐω-ρακότας τὸ γενόμενον ἐκφυγεῖν· ὡς καὶ πάντα τὰ παιδιά τὰ ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὀρίοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεισαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τὸ μέλ-λον ἔσεσθαι, ἄπερ ἀνηρέθησαν ὑπὸ τοῦ μαιφόνου Ἡρώδου διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἐν παι-δίον· ὅπερ καὶ αὐτὸ κατ' ἐντολὴν ἀγγέλου κυρίου ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρ-ξάμενον ταχέως σκυλεύειν καὶ ὀξέως προνομεύειν κατὰ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται· «Κά-λεσον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύ-λευσον, ὀξέως προνόμεισον· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ καὶ τὰ σκύλα Σαμα-ρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων». Οἱ γοῦν μάγοι ὡς ἤδη σκυλευθέντες καὶ προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τῷ παιδίῳ, ἀνοίγοντες τοὺς θησαυροὺς αὐ-τῶν καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιριώ-τατα καὶ πρεπωδέστατα δῶρα, χρυ-σὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν οὐκέτι πρὸς τὸν «ἀσσύριον» βασιλέα ἠξίωσαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπὸ τῆς προνοίας· «χρηματισθέντες, γὰρ φησι, κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀ-νεχώρησαν εἰ τὴν χώραν αὐτῶν». Ἐνθεν «ιδὼν ὁ αἰμοβόρος Ἡρώδης ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυ-μώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησίν, ἀνείλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὀρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων». Μεθ' ὧν καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ γεννηθὲν ἕτερον παιδίον ζη-τήσας ἀποκτεῖναι καὶ μὴ εὐρών, τὸν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσια-στηρίου», ἐκφυγόντος τοῦ παιδίου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλισάβετ, ἐφ' ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔσχσαν.

14 Περὶ τῶν βιασθέντων θῦσαι.

Εἰ δέ τινες βίαν πολλὴν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, χάμον λαβόντες ἐν τῷ στόματι καὶ δεσμούς, καὶ ἐπιμεί-ναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν κατῆ-ναι προσαγομένων ἀκοντὶ τῷ ἀνιέρῳ θύματι, ὡς περ οὖν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπὸ τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρ-τυρες περὶ τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, καὶ ἕτεροι δὲ συλλειτουργοί, οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυρούντων αὐτοῖς μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ταχθέντες ἐν τοῖς ὀμολογηταῖς, ὡς καὶ οἱ κατα-νεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασά-νοις καὶ μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλῆ-σαι ἢ φθέγξασθαι ἢ κινηθῆναι εἰς τὸ ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην ἐκ-βιαζομένοις· οὐδὲ γὰρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὡς περ οὖν παρὰ συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα. Ταχ-θήσεται δὲ ἐν τοῖς ὀμολογηταῖς καὶ πᾶς ὅστισοῦν κατὰ Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτὸς τῷ λέγοντι· «Δίωκε δικαιοσύνην, εὐ-σέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραῦπάθειαν· ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὠμολόγησας τὴν καλὴν ὀμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων».